

Uttale til jordbruksforhandlingene 2020

I forkant av styremøtet i Møre og Romsdal Bondelag 3. mars 2020 om uttale til jordbruksforhandlingene møtte fylkestyret representanter fra 8 regionale samvirke- og landbruksorganisasjoner som la frem sine viktigste saker og prioriteringer.

Frå venstre: styremedlem **Vegard Smenes**, Averøy, konsernstyremedlem i Nortura, **Olav Håkon Ulfnes**, Aure, fylkesleiar **Konrad Kongshaug**, Averøy, konsernstyremedlem i Felleskjøpet Agri, **Wenche Ytterli**, Rauma, fylkesleiar i TYR M&R, **Knut Ole Overaa**, Stranda, rådgjevar **Rose Bergslid**, nestleiar i Bygdekvinnelaget, **Liv Borghild Hildre**, Vestnes, grønttalsperson i M&R Bondelag, **Audun Skjervøy**, Fjord vara **Anna Håland Berget**, Rauma, konsernstyremedlem i Tine, **Nina Kolltveit Sæter**, Surnadal, styreleiar i Landbruk Nordvest, **Inge Martin Karlsvik**, Hustadvika, organisasjonssjef **Arnar Lyche**, styremedlem **Petter Melchior**, Fjord, vara **Ole Henrik Rindli**, Molde, fylkesleiar i Norsvin M&R, **Ole Per Nøsen**, Hustadvika, fylkesleiar i Sau- og geit M&R, **Ronald Slemmen**, Hustadvika og nestleiar **Odd Bjarne Bjørdal**, Ørsta (Foto: Arild Erlien).

Møre og Romsdal Bondelag mottok innspill til årets jordbruksforhandlinger fra 26 lokale Bondelag.

Fylkestyret behandlet uttalen til jordbruksforhandlingene 2020 i styremøte **3. mars**. I forkant av styremøtet deltok 8 representanter fra regionale samvirke- og landbruksorganisasjoner med innspill til uttalen.

1. Oppsummering over de mest prioriterte tiltakene

Innenfor frukt- og grønntnæringen, kornproduksjon og storfeproduksjon er det gode markedsmuligheter i det norske markedet. Å gjenopprette markedsbalansen i resten av næringa må ha høyest prioritet i årets jordbruksforhandlinger. For å lykkes med dette må tollvernet styrkes og grensehandelen re-

Bondelagets Servicekontor AS

Postadresse: Fannestrandveien 63. 6415 Molde	Besøksadresse: Fannestrandveien 63. Molde	Telefon: 71 20 28 90	Mobil: 41 41 88 71	E-postadresse: More.romsdal@bondelaget.no
Møre og Romsdal Bondelag Bondelagets Servicekontor AS	Org.nr.: 939678670 Org.nr.: 985063001 MVA	Bankkonto: Bankkonto:	8101.05.12891	Internet: www.bondelaget.no/moreogromsdal

duseres. Veksten i storfekjøttproduksjonen må skje utenfor kornområdene. Selv om regjeringen skulle legge mye penger på bordet, bør vi ikke inngå en avtale som ikke bevarer kanaliseringspolitikken. Vi trenger virkemidler innen frukt og grønt som kompenserer for driftsulemper på grunn av bruksstruktur og naturforhold.

For å sikre rekruttering, og for å løfte inntektsmulighetene i næringen, må inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper i samfunnet reduseres. Ei sterk satsing på bedre velferdsordninger må på plass. I produksjoner der det er overproduksjon må kostnadsveksten dekkes og inntektsutviklingen må være lik med andre grupper. Inntektsforskjellene mellom ulike produksjoner må også utjevnes. For å nå målene i landbrukspolitikken må vi opprettholde antall bønder, og bonden må kunne ha levelig inntekt av ett årsverk arbeid uansett produksjon.

Skal vi ha landbruk i hele landet må vi også prioritere vestlandsjordbruket framover og fokusere på både struktur- og distriktsvirkemidler. Det må øremerkes investeringsmidler til små og mellomstore bruk til fornying av driftsapparatet, samt til nye dyrevelferdskrav. Landbrukspolitikken må tilpasses lokale forhold og gjøre det lønnsomt å bruke lokalproduert fôr framfor importerte råvarer. Vi må sikre at arealer ikke vokser til med kratt, vi må bruke arealene til matproduksjon skal vi greie stortingets vedtak med 1% økning frem til 2030. I tillegg må det stilles krav til avling og kvalitet. Det vil gi rom for redusert kraftfôrimport og økt bruk av norske ressurser.

2. Inntektsramme.

Våre satsingsområder er:

- Markedsbalansering i alle produksjoner
- Systemet med telledato må fjernes og erstattes med gjennomsnitt for året.
- De konkurransepolitiske virkemidlene i PU-ordningen må avvikles.
- Vi må stimulere utnyttelsen av norske ressurser som grovfôr og beite i distriktene.
- Styrking av strukturvirkemiddel i storfekjøtt- og saueproduksjon.

- Økning av storfekjøttproduksjon må kun skje utenfor kornområdene og der det er tilgjengelig spredeareal.
- Forbedre velferdsordningene.
- Investeringsmidler på små og mellomstore bruk til fornying av driftsapparatet, samt nye dyrevelferdskrav.
- Økt stimulering av frukt- og bærproduksjon.
- Vi foreslår at det vurderes innført et driftstilskudd på kr 500 per dyr for rene oppførings-besetninger.

Markedsregulering, import og pris

Som følge av import er det overskudd av så godt som alle husdyrprodukt. Derfor er nå helt nødvendig å styrke importvernet og utvikle bedre verktøy i markedsreguleringen. Nortura har både leveringsplikt og mottakplikt, og trenger verktøy for å holde kontrollen på totalmarkedet. Det må finnes regelverk som hindrer etablering av ny produksjonskapasitet når det er overskudd i markedet. Kanskje er kvoter i flere produksjoner enn melk en god løsning?

Det må settes et volumtak på import av kjøtt i perioder med administrativ tollnedsettelse.

Importvernet må styrkes. Selv om dette er påpekt gjentatte ganger, har det motsatte skjedd. Vi tåler ikke enda mer svekkelse i importvernet. Handlingsrommet som tollvernet gir må utnyttes. Målprisendringer må skje i samsvar med markedsregulator sine anbefalinger. For å kunne ta ut ønsket pris er balanse i markedene helt avgjørende. Det må ikke inngås handelsavtaler som innebærer økte importkvoter. Styrking av markedsbalanseringssystemene må prioriteres høyt.

Budsjettoverføringer

Budsjettmidler skal brukes til å utjevne driftsvansker som størrelse, område og produksjon. Utviklingen i produksjon og inntekter i vestlandslandbruket viser at det er nødvendig å øke bruken av budsjettmidler i disse distriktene. De siste årene har marked og pris hatt negativ utvikling, noe som rammer større produsenter mest. Dette må kompenseres ved høyere distriktstilskudd. Velferdsordningene må styrkes kraftig. Spesielt må ordningen

i forbindelse med svangerskap og fødsel forbedres.

Beiting og kulturlandskapspleie kommer reiselivet til nytte og det burde derfor være mulig å hente budsjettmidler også fra andre departement. Det bør også diskuteres om aktører i andre næringer som har fordeler av landbrukets landskapspleie, bør være med å finansiere landbrukspolitikken. For eksempel passasjeravgift ved cruisebåtanløp.

Selv om løsdriftskravet er utsatt til 2034 er det fortsatt stort behov for å følge opp med en flerårig og forutsigbar investeringspakke for ombygging utenfor jordbruksavtalen.

Struktur

Det skal være gårdens og området ressurser som skal legges til grunn for driftsomfanget. For å utvikle landbruket på Vestlandet må det bli inntektsøkning og målrettede investeringer på små og mellomstore bruk. Møre og Romsdal Bondelag mener det er riktig å styrke struktur differensieringen i husdyrtilskuddene. Det bør stilles krav til at arealgrunnet er i rimelig nærhet til driftssenteret. Styrking av beitetilskuddene vil bremse strukturutviklingen. Kvote taket skal reduseres til 600 000 liter uten tilbakevirkende kraft.

Driftsvansker

Det er viktig å få på plass et driftsvansketilskudd. Et tilskudd til skifter under 3 daa kan være en løsning sammen med økning til tilskudd til bratt areal.

Distrikt

Distriktstilskudd for melk, egg og kjøtt og de ulike frakttilskuddene er svært viktige. Distriktstilskuddet er målrettet ned på gardsnivå og med garantert distriktsvirkning. Distriktstilskuddet er knyttet til faktisk levert produkt og kompenserer kostnadene etter mengde. Distriktstilskuddet imøtekommer derfor også de litt større brukene i forhold til kostnadene som følger med produksjonsomfanget. Dessuten har det ikke kostnadsdrivende effekt på leiejord slik som arealtilskudd.

Det er avgjørende med god lønnsomhet på små og mellomstore bruk som bruker de norske grovfôrressursene der de er.

3. Avlingsskade

Vi ser store utfordringer med å bruke normaltall for å beregne avlingskadeerstatning. Enkeltbønder har fått flere hundre tusen i avlingskade uten at avlingen har vært vesentlig redusert fordi de driver svært ekstensivt. Samtidig har de dyktigste agronomene med 750 fôrenheter i normalavling hatt 50 % avlingstap uten å kunne søke om avlingskadeerstatning.

I formålsparagrafen i forskrift om forvaltning av hjortevilt står det at *forvaltningen skal sikre bestandsstørrelser som fører til at hjortevilt ikke forårsaker uakseptable skader og ulemper på andre samfunnsinteresser*. Møre og Romsdal er et av fire fylke med stor hjortestamme som gjør til dels betydelig skade på avling. I Aure kommune som har svært stor hjortestamme viser undersøkelser gjort av Landbruk Nordvest at bøndene høster ei avling opp mot 30 % mindre enn snittet for fylket. Det er for enkeltbønder beregnet et avlingstap over 150 000 kroner ut fra normal pris på rundballer i distriktet. Det må skje endringer i hjorteviltforvaltninga slik at en kan få redusert stammen betydelig. Dette må på kort sikt skje gjennom dialog med fylkeskommune, kommuner og jaktvald, men på lenger sikt må en vurdere endringer i forvaltningsmodellen som gir den aktive bonde og skogbruker større innflytelse på jaktkvoter og felling. Uansett størrelse på hjortestammen vil enkeltbønder i område der hjorten samles kunne bli berørt av beiteskader. Vi ber derfor om at det i jordbruksforhandlingene blir innført ei ordning for beiteskadeerstatning. Denne kan gjelde beiteskader utført av hjortevilt, gås og villsvin.

4. Storfekjøtt - ammeku

Det er fortsatt rom for noe økning i storfekjøttproduksjon, både fra melkebesetninger og fra ammekuproduksjonen. De typiske grasdistriktene må fremdeles prioriteres, og det må et tydeligere strukturelement inn i tilskuddene i ammekuproduksjonen. Innfrakttilskuddet på slakt må økes i områdene med svakest produksjons- og inntektsutvikling. Tilskudd til avlsarbeid innen kjøttfe må økes

betraktelig, spesielt for å avle fram dyr som utnytter grovfôr og beite godt.

Vi foreslår at pyramidetilskuddet for små og mellomstore melkebruk også innføres på ammeku i sone 5 til 7. Toppen bør nås på 40 ammekyr. Hver bruksenhet kan bare få ett pyramidetilskudd.

Vi foreslår en økning i sats på driftstilskudd ammeku til 5000 pr ku for de første 25 i sone 5-7. For kyr over nr. 25 økes satsen til 4000. I øvrige soner heves satsen til 3500 for de første 25 og reduseres til 2000 for ku nr. 26-40. Taket for soner 5-7 heves fra 161280 til 185000. Også i sone 1-4 må driftstilskuddet differensieres over og under 25 kyr, og taket holdes uendret. Resultatet av dette vil bli en økt stimulans til å spre ammekuproduksjonen mer ut i distriktene og redusert stimulans til store besetninger i kornområdene. Det vil bli bedre økonomi i små besetninger som utnytter beiteressurser uten å legge beslag på kornjord.

Vi foreslår et nytt beitetilskudd til ku med kalv. Vi foreslår videre at det generelle beitetilskuddet for innmark og utmark økes med kr 100 per dyr i hele landet og at krav om andel av fôropptak reduseres for å få generelt beitetilskudd til melkekyr.

Vi foreslår at det vurderes innført et driftstilskudd på kr 500 per dyr for rene oppfôringsbesetninger.

5. Sau/lam og kjekjøtt

Det må arbeides målrettet for å oppnå markedsbalanse.

Økonomien i saueholdet trenger et løft på tross av overproduksjon de siste årene. Veksten har kommet som resultat av at mye av økonomien nå ligger på leverte lam. Dersom vi skal løfte økonomien uten å stimulere økt produksjon må vi flytte penger fra lammeslakt til utmarksbeite og til vinterfôra dyr. Vi foreslår en økning på 100 kr for utmarksbeite og foreslår å øke kravet til beitetid på utmark til 8 uker. Kravet til kvalitetstilskudd senkes fra O+ til O og satsen reduseres. Samtidig innføres vektgrense på lam på 12 kg for å få kvali-

tetstilskudd. Vi må stimulere til at små og mellomstore sauebruk får inntektsøkning som gjør at de blir med videre. De er viktige for avlsarbeidet og de holder mye areal i hevd.

Vi foreslår også å gjeninnføre trappetrinnene i husdyrtilskuddene som før, men korrigert for at påsettlam er med, dvs. 126, 252 og opp til 378 vinterfôra. Sauens rolle som landskapspleier må verdsettes høyere. Markedssituasjonen på lam tilsier liten/ingen prisøkning.

Forskning og tiltak som kan minske tap av beitedyr i utmarka må styrkes. Det er nødvendig med en streng forvaltning av rovviltbestandene. Tapene har gått betydelig ned og optimismen i sauenæringa har økt i prioriterte beiteområder der rovvilt blir tatt ut. I yngleområdene er utviklingen motsatt. Det må komme eksterne midler og ressurser på plass for å holde ynglingene nede på vedtatt nivå.

Oppfôring av kje kan være en stor ressurs. I dag gis det tilskudd på kr 300 til kje over 3,5 kg. Vi ønsker å øke tilskuddet til kr 500 per kje med vektgrense 5 kg.

6. Svinekjøtt

Første prioritet er å bevare og utvikle markedsreguleringsmulighetene. Økt målpris med 2 kroner. Viktig å forsterke økonomisk kompensasjon ved sanering og helsefremmende tiltak. Distriktstilskudd på gris er viktig for å styrke svinemiljøene i distriktet, og bør styrkes. Økt dyretallsstøtte for de første purkene og for de første slaktegrisene. Dette vil styrke svinenæringa i distriktene. Det er også viktig at innfrakttilskuddet på slakt i distriktene blir økt.

7. Egg og kylling

Det er svært viktig at distriktstilskuddet på egg ikke blir ytterligere redusert. Eventuell vekst i eggproduksjonen må skje i distriktene.

8. Ku- og geitemelk

Det er avgjørende at jordbruksforhandlingene tar hensyn til sannsynlig framtidig markedsnedgang på melk. Vi mener målprisen for melk økes forsiktig i tråd med markedsregulators anbefalinger. Videre foreslår at driftstil-

skudd til melkekyr og melkegeit økes med 20 000 kroner. Distriktstilskudd melk må også økes i sone 5 til 7.

Hovedprioriteten er å sikre at kvoteordningen består over tid. Staten må innføre nye regler for de som legger ned melkeproduksjonen. Minimum 60 % statlig oppkjøp for videre salg til en fast pris, og resterende 40 % må selges privat. Kvoteleie bør opphøre på sikt. Det arbeides med regler rundt melkekvoter i et eget dokument.

Det er viktig at frigjorte midler i prisutjevningsordningen (PU), fra eksportstøtte til Jarlsberg, blir benyttet til å styrke konkurransekrafta til norsk melk. De konkurransepolitiske ordningene i PU-ordningen har utspilt sin rolle. Ordningen svekker konkurranseevnen til norsk melk og må avvikles. Vi ber om at avtalepartene endrer prisgrensa for generelle tollnedsettelse fra 5 prosent til 10 prosent, slik som for korn og kjøtt. Tollsatsene på smaksatt melk og volum-ost må heves.

For å kunne fortsette å levere melk, har alle geitebruk gjennomført sanering av buskapene sine. Dette kravet har ført til at mange har lagt ned produksjonen, og kvotene har blitt solgt/utleid. De geitebøndene som nå driver videre har derfor investert stort både i driftsbygg og kvoter for få kunne fortsette produksjonen. Investeringene baserer seg på lovna der fra Tine om produktutvikling og betaling for økt kvalitet på melka. Tine har derimot de siste par årene kuttet geitmelkprisen med flere titalls øre per liter. Sammen med stadig lavere forholdstall på melkekvote utgjør dette en reduksjon i inntektsgrunnlaget på langt over 100 000 kroner for et middels geitebruk i Møre og Romsdal.

For å styrke geitenæringa foreslår vi økning i husdyrtilskuddet på kr 200 for de første 125 geitene, og økning i utmarksbeitetilskudd på kr 100 per geit.

9. Grønnsaker, frukt og bær

Splitt sone 5 i 5A og 5B for arealtilskudd for frukt, bær og grønnsaker. Samme soneinndeling av sone 5 som for grovfôr. Arealtilskuddet for frukt og bær må styrkes i sone 5B til 7. Løft

arealtilskuddet til bær i sone 5B til 7 til samme nivå som tilskuddet til frukt i samme soner.

Styrk distriktstilskuddet for bær i ny sone 5B til 7. Innfør ekstra tillegg på fem kroner per kilo i distriktstilskudd til jordbær til industri.

Det må arbeides for å innføre tak på tilskuddene, alternativt ordninger med struktur som sikrer mindre og mellomstore driftsenheter en bedre økonomi. Vi trenger en politikk som hindrer at de mindre brukene på Vestlandet taper for store enheter på kornareal nær de store markedene på Østlandet. Markedsbalansen er ut av kontroll for flere kulturer.

Det må innføres økonomiske tiltak som sikrer godkjenning av plantevernmidler for små kulturer. Godkjenning av plantevernmidler må ha samme praksis som i våre naboland.

Sagaplant og Graminor må tilføres midler for å sikre produksjon av sykdomsfritt norsk plantemateriale.

Styrke satsingen på grønnsaker i Vestland og Møre og Romsdal med målrettet prosjekt på markedshager. Det vil si grønnsaksproduksjon med mange sorter på mindre areal rettet mot direktesalg.

10. Korn og kraftfôr

Med bakgrunn i framlagte tall for arealbruken i kornområdene, er det viktig å stimulere kornøkonomien for å berge kanaliseringspolitikken. Markedssituasjonen gjør det krevende å øke prisen på husdyrprodukter. I forhandlingene bør det derfor prioriteres bruk av budsjettmidler til husdyrproduksjon og prispåslag på korn. Vi foreslår økning av arealtilskuddene i trappetrinn. Sett i forhold til ordinær sats økes arealtilskuddet med kr 100 per dekar på bruk som har fra 0 til 400 dekar med korn. På bruk som har fra 400 til 800 dekar korn øker arealtilskuddet med kr 50 per dekar og på bruk som har over 800 dekar korn er uforandret. Arealtilskudd for sone 4 og 5 bør økes med kroner 100,- per dekar. I tillegg foreslår vi et småskiftetillegg under 5 dekar. Uten en betydelig styrking av økonomien, spesielt på de små og mellomstore brukene,

frykter vi en betydelig avgang av arealer. Vi anbefaler en liten økning i kornprisen, men forutsetter at prisnedskrivningstilskuddet brukes til å skrive ned økningen i kraftforprisen til å begrenses til den generelle prisøkningen.

Fraktstøtteordningene for korn og kraftfôr må styrkes. Vi foreslår å innføre et nytt arealtilskudd – til olje- og proteinvekster. Dette må være så stort at det er lønnsomt på linje med korn.

11. Grovfôr og beite

Vi ønsker at større del av fôret til drøvtyggere skal være grovfôr. For å få dette til er det viktig at økonomien i husdyrproduksjonen er god. Det å dyrke godt grovfôr koster. Vi nevner drenering, ak på beitedrift, fornying av eng og ikke minst arbeidskraft. For å stimulere avlingsnivået må avlingskravet for å få fullt arealtilskudd heves. Skal vi utnytte norsk grovfôr og korn best mulig er det ikke fornøftig å øke ytelsen i melkeproduksjonen ytterligere.

Det er fortsatt behov for økning i beitetilskuddene.

Det bør innføre graderte satser for ulik lengde på beitesesongen på innmark. For eksempel 50 % tilskudd ved 8 uker, 100 % for 12 uker og 120 % for 16 uker. Forslaget gjelder for vårt område, og kan være annerledes i andre deler av landet.

12. Andre produksjoner

Birøktnæringa trenger å få økt produksjonstilskudd med kr 200 per kube slik at inntektene fra denne produksjonen kan nærme seg resten av landbruksnæringa.

Vi vil ha økt satsing på skogsvegbygging – også enkle driftsveier.

Det er behov for midler til økt skogplanting og ungskogpleie.

Økte midler til skogdrift i bratt terreng – tau-banedrift.

13. Investeringer

Den totale potten for investeringsmidler må økes vesentlig. Det må målrettes mot:

- Små og mellomstore bruk til fornying av driftsapparatet, samt nye dyrevelferdskrav.
- Storfekjøttproduksjon i sone 5-7
- Investeringer med tanke på bedre utnyttelse av husdyrgjødsel.
- Investeringer i frukt og bær dyrking.
- Investeringer knyttet til lokalmat og reiseliv basert på gardens ressurser.
- Investeringer til fornybar energi.

Investeringsstilskudd er viktig for å få fornyet bygningsmassen på grunn av stort etterslep. Det er også investeringsbehov for å tilpasse nye krav til båsfjøs i 2024. Bruksutbygging må i større grad tilpasses driftsgrunnlaget i nærområdet.

Selv om løsdriftskravet ble utsatt må investeringspakke på plass snart. Investeringsfond må innføres, eventuelt med prioritering av miljø- og klimatiltak. Det er viktig at de fylkesvise tildelingene er så store at maksrammene for tilskudd kan utnyttes. Tildelingskriteriene må gjøre det mulig å søke om investeringer uten å øke produksjonen.

Nofence er viktig for framtidig utnyttelse av norske beiteressurser. Derfor bør det vurderes tilskudd til slikt gjerdehold.

14. Velferdsordninger

Lokallagene har stort fokus på velferdsordningene. Øremerkede midler til ferie- og fritidsavløsning må videreføres. Taket må heves til kr 100 000. Satsene per dyr står uendret med unntak av ammeku. Den økes til kr 1400 per ku.

Det er i dag Norske Landbrukstjenester som garanterer for beredskapen ved sykdom hos bonden. Først og fremst gjennom landbruksvikarordningen, men og ved bruk av ordinære avløserer. I begge tilfeller er det nødvendig med et visst volum ferie og fritidsavløsning for å kunne tilby beredskap ved sykdom.

Landbruket må ha velferdsordninger som kan konkurrere med andre næringer. Det er spesielt viktig for å styrke rekrutteringen. Sykeavløsningen må dekke faktiske kostnader. Dagsatsen må heves til kr 2000. Nye brukere bør

få halvt avløsertilskudd første driftsår, uten krav til dokumentasjon. Søknadsprosessen ved svangerskap og sykdom bør forenkles. Enten må NAV ta hele jobben, eller så må det legges helt over til kommune/fylke. Barsels-, fødsels- og sykeordningene må gjennomgås.

15. Økologisk landbruk

Den nasjonale produksjonen må dekke etterspørselen. Økning i produksjonen er viktig for å demme opp for import og for ta ut inntekspotensialet. For å øke både legitimiteten og produksjon må tilskudd i større grad stimulere produktivitet. Vestlandet har forutsetninger for å produsere en stor andel av frukt og grønt, samt kjøtt og melk, men skal vi øke økologisk produksjon, må staten være villig til å bruke midler på dette.

16. Dyrevelferd

Obligatoriske veterinærbesøk og målrettet rådgiving er beste tiltak for å sikre god nok dyrevelferd. Bondelaget må ta større eierskap til definisjoner av og krav til god dyrevelferd. Beitebruk og dyrehold bør oppfølges bedre. Dette har med vår legitimitet å gjøre.

17. Klima

I klimadebatten må det være aksept for at biologiske prosesser nødvendigvis fører til et brutto utslipp av klimagasser. Dette må ikke få overskygge det faktum at bruk av fossilt karbon er hovedkilden til menneskeskapte klimaendringer. Global oppvarming skyldes ubalanse i karbonets og nitrogenets kretsløp. Klimatiltakene i landbruket må derfor stimulere til større utnyttelsesgrad av karbon og nitrogen i produksjonen siden det er helt avgjørende for landbrukets klimabelastning. All biologisk aktivitet gir CO₂-utslipp, men samtidig skjer det naturlige motreaksjoner som innebærer CO₂-binding.

Nøkkelen til om landbruket greier å redusere sine utslipp ligger hos bonden. Da må vi velge tiltak og løsninger som bonden er motivert til og i stand til å gjennomføre.

«Vedtatte sannheter» om myr dyrking og rødt kjøtt får feste seg på mangelfullt kunnskapsgrunnlag. Det er behov for nye og bedre beregningsmetoder. Det trengs mer kunnskap

om effekten av ulike driftsmåter og forskning på omgraving av myr som dyrkningsmetode. Dette må støttes med forskningsmidler over jordbruksavtalen. Dette har stor betydning for Møre og Romsdal. Fokuset må være gunstig utnyttelse av fotosyntesen og naturlig kretsløp. Stikkord er – god agronomi, optimal utnyttelse av eng, beite og utmarksressurser og klimarådgiving på gardsnivå.

Vi foreslår et klimatilskudd på 50 % av kostnad til omgraving av allerede dyrket myr.

Drenering er et effektivt klimatiltak. Det må gis tilskudd på 50 prosent av godkjent kostnadsoverslag.

Tilskudd til mer effektiv og klimavennlig lagring og spredning av husdyrgjødsel er også et viktig tiltak. Dersom man skal få gjennomført målsettingen om at 30 % av husdyrgjødsel skal utnyttes til biogassproduksjon er det i vårt distrikt nødvendig både med økt tilskudd til frakt av gjødsel inn til anlegg og biorest ut, eller det må utvikles metoder som gir lønnsomhet i mindre anlegg. De store transportavstandene i våre distrikter vil i seg selv bli en klimabelastning. Enklere tiltak som tak eller flytedekke over åpne lager vil kunne gi nesten samme effekt til lavere pris og i tillegg redusere mengde gjødsel som skal transporteres.

Det må legges bedre til rette for solcelleanlegg på gårdsbruk. Både investeringsmidler og regelverk for omsetning av overskuddsenergi.

18. Annet

Vi ber om at kriterier for tildeling av fylkesvise pottar for SMIL, drenering og RMP blir gjennomgått og revidert. Møre og Romsdal har, sammenlignet med andre fylker, små pottar.

Skatt/avgifter/avskrivninger/fond

Salg av tilleggsjord til bruk i aktiv drift skal være fritatt for beskatning. Vi må få strengere priskontroll ved salg av landbrukseiendommer.

Det bør etableres en ordning med fondsavsetning til investeringer etter modell av skogbruket.

Forskning og utvikling

Det må opprettes et nasjonalt nettverk for koordinering og brukerstyrt forskning for jordbruket etter modell av Grønn Forskning Midt-Norge. Det settes av en million i året i fem år i årets jordbruksforhandlinger.

I arbeidet med regional og nasjonal landbruksmelding i 2017 ble det avdekket et behov for oppdaterte kunnskaper om verdiskapning som kan brytes ned på regionalt og kommunalt nivå. Kloke beslutninger og strategiske veivalg er til enhver tid avhengig av oppdatert kunnskap.

I klimadebatten behøver vi økt kunnskap om effekter av ulike driftsmåter. Internasjonale modeller gir ofte uriktige beregninger under norske forhold. Både i forhold til myr dyrking og rødt kjøtt får vedtatte sannheter feste seg på mangelfullt kunnskapsgrunnlag. Det er behov for nye og bedre beregningsmetoder, kunnskap om hvordan ulike driftsmåter utnytter næringsstoffene og omgraving av myr som dyrkningsmetode.

Gjennom aktivt forskningsarbeid har mye ny kunnskap om alveld blitt avdekket de siste årene. Det er behov for å teste om nye medisiner virker over flere år. Det må prioriteres penger til å slutføre dette viktige arbeidet.

Landbruket må engasjere seg i forskning innen vår sektor. Norge kan også være et foregangsland innen teknologiutvikling både innen robotisering, lettere maskiner som fungerer i vått klima og bratt terreng, og ikke minst innen dyrehelse og dyreovervåkning.

Etablering av kompetansesenter sau

Sauenæringa har store utfordringer på mange områder, og etter avvikling av alle statens forskningsstasjoner for sau er all rådgivning og veiledning overlatt til Nortura/Animalia, NSG, NLR. Når det gjelder kompetanse på videreutvikling av produkter og økt lokal verdiskapning er det ikke noe samla fagmiljø som kan bistå bøndene. På Tingvoll har NIBIO og NORSØK etter hvert etablert et sterkt fagmiljø når det gjelder sauenæringa, både innenfor dyrehelse og dyrevelferd, bruk av utmarksressursene, fôring og fôrdyrking, driftsbyg-

ninger og sensorteknologi. Det siste året har det også vært jobba mye med økt verdiskapning av ull, særlig den pigmenterte (og per nå verdiløse) ulla, sammen med aktører fra tekstilindustrien og andre næringsaktører.

På bakgrunn av flertallsmerknaden ved behandling av Statsbudsjettet, 4.4.6 Kap 1138, post 72 foreslår partene at det settes av midler til etablering av et «KOMPETANSESENTER SAU» som skal være et koordinerende og kunnskapsformidlende senter med grunnlag for forskning, næringsutvikling og rekruttering. Kompetansesenteret legges til Tingvoll, som et samarbeidsprosjekt mellom NORSØK og NIBIO og NSG, med NB og NBS som medlemmer i prosjektstyret. Sekretariatet legges til NORSØK. Som en start foreslås å sette av 2 millioner kroner per år for en prøveperiode på 3 år, og at partene utarbeider en plan for aktiviteten.

Diverse

Etablering av selskaper som skal omsette ideene til salgsprodukt er ofte svært krevende. Bedre tilgang på risikokapital for gründerne etter forskningsprosjekter og utviklingsarbeid er nødvendig.

Viktig at RÅK-ordningen videreføres.

Ett årsverk i landbruket er 1840 timer. Dette er begrunnet i kort arbeidsveg. Landbruket stiller stadig sterkere krav om oppfølging. Bonden er ansvarlig for dyr og gård, både dag og natt, hverdag og helg. Det bør være ulempe nok til å sette timetallet for et årsverk til 1750 timer, likt andre arbeidstakere.

Styrk antall bier til pollinering. Innfør et geografisk målrettet tilskudd til pollineringsbirøkt. Øk tilskuddet per bikube med 100 kroner.

SAFE, som er et fagforbund for ansatte i energisektoren, vedtok på sitt landsmøte i 2019 å jobbe aktivt for å innføre regler og bærekraftige løsninger for å fremme innføring av norsk kjøtt og norske råvarer for alle aktører som opererer på norsk sokkel. Dette arbeidet må følges opp av Bondelaget.